

ONS LAND

DEKOLONISATIE, GENERATIES, VERHALEN

1850

1900

1910

1920

1930

1940

1950

1960

1970

1980

1990

2000

2020

ONS

INHOUD

ONS LAND - DEKOLONISATIE, GENERATIES, VERHALEN

CALEIDOSCOPISCH NEDERLAND

Introductie	3
Audiotekst	4
Tijdlijn.....	5

GEDWONGEN ONTMOETING

Introductie	8
Audiotekst	8
Toelichting objecten.....	10
Tijdlijn.....	11

DE OVERTOCHT

Introductie	15
Audiotekst	16
Toelichting objecten.....	17
Tijdlijn.....	18

NEDERLANDS-INDIË: BEELD EN TEGENBEELD

Introductie	28
Audiotekst	29
Video-installatie.....	29
Tijdlijn.....	37

ONS LAND, EN NU?

Introductie	40
Audiotekst	41
Testimonials.....	42

Woordenlijst	43
--------------------	----

Colofon	46
---------------	----

ONS LAND

Dekolonisatie, generaties, verhalen

Deze tentoonstelling gaat over de Nederlandse koloniale geschiedenis in de Oost en hoe die nog altijd doorwerkt. Hier, in Museum Sophiahof, vertellen ooggetuigen van die geschiedenis en hun nazaten hun verhaal.

Op dit moment wonen in Nederland circa twee miljoen mensen met een bijzondere band met het voormalige Nederlands-Indië. Zij of hun voorouders kwamen na het uitroepen van de Republiek Indonesia naar Nederland. Het was de grootste migratiegolf ooit. Een deel van hen dacht dat hun verblijf hier tijdelijk zou zijn.

De stemmen van acht families vormen de kern van Ons Land. Deze persoonlijke en diverse maar voor velen herkenbare verhalen geven een beeld van de complexe postkoloniale geschiedenis, en hoe verschillend die beleefd werd en wordt.

De familieverhalen in Ons Land starten in het heden. Van daaruit leiden ze ons terug het koloniale verleden in. De tentoonstelling eindigt weer in het nu.

Ons Land is niet neutraal, het verhaal is niet compleet en niet af. Het is een momentopname in een voortgaand proces van bewustwording. Zie deze tentoonstelling als een uitnodiging tot gesprek. Uw deelname maakt het grote verhaal van dekolonisatie en verwerking rijker.

In Ons Land streven wij naar een optimaal toegankelijke, inclusieve presentatie. Wij willen de gevoelens van alle betrokkenen respecteren, juist omdat het hier gaat om persoonlijke inhoud of beelden. Uiteraard kunt u als bezoeker altijd reageren via www.museumsophiahof.nl.

Ons Land is een gezamenlijk project van het Indisch Herinneringscentrum en het Moluks Historisch Museum die beide in Museum Sophiahof zijn gevestigd.

CALEIDOSCOPISCH NEDERLAND

Veel Nederlanders zijn direct of indirect verbonden met Nederlands-Indië, ieder met een eigen en unieke (familie)geschiedenis. Deze diverse verhalen geven kleur aan het Nederland van vandaag. Ons land is als een caleidoscoop: waar overal het koloniale verleden door schijnt, zowel van Indonesië als van Suriname en Caribisch Nederland. Hoe je dit ziet, hangt af van je perspectief.

De gevolgen van 350 jaar kolonialisme in de Indonesische archipel zijn op allerlei vlakken merkbaar; cultureel, sociaal, economisch, politiek, maatschappelijk. Soms is dit duidelijk, soms niet. Er zitten veel kanten aan het verhaal, vaak met nog scherpe randjes. Nog altijd spelen er spanningen uit het verleden mee, waarbij de emoties hoog kunnen oplopen. Er is woede, verdriet en onbegrip, maar ook trots, plezier en verbroedering.

De koning vindt zijn excuses aan Indonesië geen nieuws: 'Ik heb het weloverwogen gedaan'

Welkom in Museum Sophiahof.

Mijn naam is Francesca Pichel. Maar ook: Manuputy, Oostermeijer, Jansen.

En: Ramidjah, mijn voormoeder – zonder verdere achternaam.

Mijn familie heeft gereisd. Van Banda Neira, Java, Madura naar Europa:

Nederland, Italië, Frankrijk.

Wij kennen elkaar nog niet, maar ik ga je rondleiden door Ons Land.

Er kunnen veel redenen zijn, waarom je vandaag naar Museum Sophiahof bent gekomen. Misschien heb je familie die wortels in voormalig Nederlands-

Indië heeft. Misschien heb jij er zelf je wortels, of goede vrienden van je.

Of misschien ben je gewoon geïnteresseerd, al denk je nu nog dat het jou persoonlijk niets aangaat.

Wat je redenen ook zijn: fijn dat je er bent. Want eigenlijk gaat het ons allemaal aan.

Kom. Dit is Ons Land. Hier is iedereen welkom.

..... • **17 januari 1969**

Indië-veteraan J.E. Hueting spreekt publiekelijk over oorlogsmisdaden van Nederlandse militairen in periode 1946-1949. De Excessennota van 2 juni 1969 concludeert dat de krijgsmacht zich in Indonesië in het algemeen correct heeft gedragen.

15 augustus 1970

Eerste 15 augustus-herdenking in Congresgebouw in Den Haag.

22 november 1972, 10 maart 1984 en 16 mei 1986

Start uitvoering van zogeheten oorlogswetten voor vervolgd en (WUV), burgeroorlogsslachtoffers (WUBO) en verzetsdeelnemers (WBP Indisch Verzet).

..... • **27 december 1974 - maart 1978**

Molukse jongeren vragen via acties aandacht voor de RMS: bestorming Vredespaleis (1974), treinkaping Wijster en gelijktijdige bezetting van Indonesisch Consulaat in Amsterdam (1975); treinkaping bij De Punt en gelijktijdige bezetting van lagere school in Bovensmilde (1977) en bezetting provinciehuis Assen (1978).

17 februari 1976

Instelling Inspraakorgaan Welzijn Molukkers als adviesorgaan voor de overheid.

1 januari 1978

Tijdschrift Tong Tong verandert zijn naam in Moesson.

1 juli 1981

Uitkeringswet Indische Geïnterneerden regelt de toekenning van een eenmalige uitkering van 7.500 gulden aan voormalige geïnterneerden of hun weduwen.

21 april 1986

Gezamenlijke Verklaring Badan Persatuan en Nederlandse regering. Penning en jaarlijkse uitkering voor Molukse eerste generatie, 1000-banenplan Molukkers, beleid huisvesting en een Moluks museum als 'levend monument'.

15 augustus 1988

Onthulling van het Indisch Monument in Den Haag, opgericht ter nagedachtenis aan alle burgers en militairen die slachtoffer werden van Japanse bezetting Nederlands-Indië (1942-1945).

25 november 1990

Opening Moluks Historisch Museum in Utrecht.

26 augustus 1991

Oprichting Indisch Platform (IP), een overkoepelende vertegenwoordiging van Indische organisaties. Officiële gesprekspartner van de overheid over Indische onderwerpen.

1998 - 2006

Het eerste Indisch Herinneringscentrum opent in 1998 en sluit in 2001. Het tweede Indisch Herinneringscentrum, het Indisch Huis, opent eind 2001 en sluit in 2006.

12 december 2000

Oprichting Stichting Het Gebaar door de regering. Er komt een subsidie beschikbaar aan de Indische gemeenschap in de vorm van individuele uitkeringen en collectieve doelen als tegemoetkoming vanwege 'vermoedelijke tekortkomingen in het naoorlogse rechtsherstel' en een overheidsbeleid dat 'kil, formalistisch en bureaucratisch' aandeed.

12 januari 2007

Bekendmaking dat de Staat der Nederlanden niet verplicht is tot het uitkeren van achterstallig salaris aan KNIL-militairen en oud-ambtenaren, de zogeheten Backpay.

..... • **22 augustus 2009**

Opening derde Indisch Herinneringscentrum (IHC) op Landgoed Bronbeek in Arnhem. In 2017 verhuist het IHC naar Sophialaan 10 in Den Haag.

16 december 2015 - 31 december 2017

De uitkeringsregeling vanuit de regering met betrekking tot de Backpay in de vorm van een eenmalige toekenning.

1 augustus 2017

Oprichting Stichting Het Indisch Platform 2.0 als protest tegen de onderhandelingen van het Indisch Platform met de regering met betrekking tot de Indische kwestie.

1 september 2017

Start wetenschappelijk onderzoeksprogramma 'Onafhankelijkheid, dekolonisatie, geweld en oorlog in Indonesië, 1945-1950' door het KITLV, het NIMH en het NIOD.

8 augustus 2018

VWS-subsidieregeling Collectieve Erkenning van Indisch en Moluks Nederland, bedoeld voor projecten en activiteiten die bijdragen aan de collectieve erkenning van de Indische en Molukse gemeenschap in Nederland.

..... • **27 juni 2019**

Opening Museum Sophiahof - Van Indië tot nu.

GEDWONGEN ONTMOETING

In de kolonie bestond een geïdealiseerd beeld van Nederland, gecreëerd en in stand gehouden door de koloniale machthebbers. Wanneer na de overtocht deze twee werelden bij elkaar komen, overheerst bij hen die aankomen teleurstelling, vertwijfeling en verbijstering. Het land en de ontvangst zijn killer dan hoe men het zich had voorgesteld.

Zij komen aan in een Nederland dat opkrabbelt na de Tweede Wereldoorlog en, ondanks een eeuwenlange koloniale overheersing, niet of nauwelijks ervaring heeft met een grote groep mensen van kleur. Dit leidt tot onbegrip en misverstanden, en zelfs tot openlijk racisme en discriminatie. De oude koloniale hiërarchie van rangen en standen heeft bovendien ook de overtocht gemaakt, en bepaalt nog decennia de verhoudingen binnen de zeer uiteenlopende groep die naar Nederland is gekomen.

Heimwee en frustratie kleuren deze tijd, maar daaronder broeien een enorme veerkracht en een sterke wil om de toekomst zelf vorm te geven.

We nemen een stap terug in de tijd. Terug naar de periode van kort na de Tweede Wereldoorlog tot eind jaren zestig. Er komen dan - in zes grote golven - honderdduizenden mensen naar Nederland.

In het begin denken sommigen nog dat ze maar een paar maanden hier zullen zijn. Kleding blijft ingepakt, koffers staan klaar voor vertrek, soms jarenlang. De soevereiniteitsoverdracht in 1949, en alle conflictsituaties daaromheen, zullen de overtocht op den duur voor velen definitief maken. Veel Molukkers blijven nog lang na hun aankomst in Nederland wachten tot ze kunnen terugkeren naar hun thuisland. Maar ook dat zal niet gebeuren.

Mensen worden opgevangen door familieleden of ondergebracht in zogeheten woonoorden: arbeiderskampen, barakken, kazernes, kloosters en landhuizen. Maar ook de voormalige concentratiekampen Westerbork en Vught.

LAND

Voor veel Indische Nederlanders is het hun eerste kennismaking met een land dat héél anders blijkt te zijn dan ze verwacht hadden. Anderen worden herenigd met lang gemiste familie en vrienden, maar ontdekken hoe vijf jaar Duitse bezetting hen veranderd heeft.

Er is wederzijds onbegrip - iederéén is geraakt door oorlog en geweld, daar én hier. Het leed van de ander wordt vaak niet gezien. Het is ook moeilijk om ruimte te maken voor andermans pijn, als je nog overweldigd wordt door die van jezelf. In deze ruimte komen deze mensen aan het woord. Je kunt ze hier ontmoeten, in hun huis van aankomst.

Toelichting objecten

1. Dean Zainan Umarella:
Vader Samad en moeder Annie Umarella gebruikten deze gebedsdoek bij hun dagelijkse gebeden.
2. Xanterra Manuhutu:
Vader Jan(tje) Manuhutu droeg deze commando-pet met insigne bij de Actie Wassenaar, in 1970 tijdens de bezetting van het woonhuis van de Indonesische ambassadeur.
3. Caroline Kroon (fam. Van Liefland):
Mijn moeder Ineke bewaarde haar ouders' brieven van kort na de oorlog in dit sigarendoosje. Zij heeft de brieven nooit gelezen. Ik wel. Ze zijn hartverscheurend.
4. Rebecca Tutuhatonewa-Louhanepessy (fam. Bernardus):
De weegschaal stond op het bureau van mijn opa Jacob Bernardus. Hij gebruikte deze dagelijks bij zijn werk als ziekenverpleger in het Marine Opkomst Centrum in Voorschoten in de jaren 1951-1957.
5. Lucas The:
In het begin hadden we bijna niks in huis. Maar dit had ook voordelen: ik kon met mijn trein de huiskamer in beslag nemen.
6. Nico Jouwe:
Deze vlag heet de Morgenster. Het is de eerste vlag van Nieuw-Guinea, ontworpen door mijn vader, gemaakt door zijn nicht.
- 7a. Jeff Keasberry:
Mijn broer Duncan en ik brachten Indische maaltijden rond. Niet in weggooiverpakking, maar in een rantang, met statiegeld!
- 7b. Jeff Keasberry:
Deze warmhoudplaat komt uit het restaurant van mijn Oma Keasberry. Het is een van de weinige tastbare voorwerpen uit die tijd.
8. Alfred Birney:
Op zo'n 'Remington' heeft mijn vader Adolf zijn memoires uitgetypt. Het was de basis voor mijn roman *De tolk van Java*.

LAND

17 november 1947

Oprichting Stichting Pelita, een maatschappelijke organisatie die hulp biedt aan slachtoffers van de oorlog met Japan.

..... **29 april 1950**

Bijzetting van de Indische urn in het tijdelijke Nationaal Monument op de Dam met aarde van de 22 erebegraafplaatsen uit Zuidoost-Azië.

2 mei 1950

Oprichting van het Centraal Comité van Kerkelijk en Particulier Initiatief (CCKP) om het maatschappelijk werk onder Indische Nederlanders te organiseren.

..... **8 oktober 1950**

Nederland ondertekent het Verdrag van Vrede met Japan in San Francisco. Hieruit vloeit het Yoshida-Stikker akkoord voort: onderhandelingen over een uitkering voor de Nederlandse burgergeïnterneerden.

november 1952

Instelling van het Commissariaat van Ambonezenzorg (CAZ) dat, als het 'gezicht' van de Nederlandse regering, alle zaken regelt rondom deze maatschappelijke zorg, van eten tot aan schoolkeuze.

13 januari 1953

De Commissie Achterstallige Betalingen (CAB) concludeert dat de Indische oorlogsgetroffenen onvoldoende gerehabiliteerd zijn. Zij hebben een juridisch en moreel recht op backpay en materiële schadevergoeding.

1956

Meeste Molukkers worden vanaf 1956 stateloos doordat zij het Indonesische staatsburgerschap niet willen verlengen aangezien zij zich beschouwen als burger van de RMS.

1956

Invoering zelfzorgregeling voor Molukkers. Dit betekent dat de mensen in principe zelf in hun levensonderhoud moeten voorzien. Lukt dit niet, dan krijgen ze steun van de overheid. Molukse protesten halen niets uit.

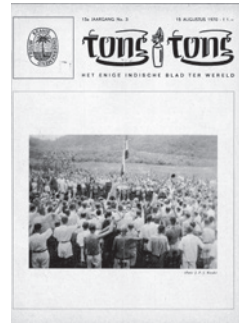

30 januari 1956

Japan betaalt 10 miljoen dollar smartengeld aan Nederland als uitvloeisel van het Yoshida-Stikker Akkoord. Voormalige burgergeïnterneerden en ex-krijgsgevangenen ontvangen een eenmalige uitkering.

1 juli 1956

Tjali Robinson, alias Jan Boon, richt het tijdschrift *Onze Brug op*. Het blad wil een brug slaan tussen Nederland en (Indische) Nederlanders in Nieuw-Guinea. Op 28 februari verandert Robinson de naam van het tijdschrift in *Tong Tong*.

LAND

17 april 1958

The Four Tielman Brothers (Andy, Reggy, Ponthon en Loulou Tielman) breken internationaal door in de Hawaiian Village op de wereldtentoonstelling Expo '58 in Brussel.

..... **augustus 1958**

De Pastore-Walter Act maakt emigratie naar de Verenigde Staten mogelijk.

..... **6 mei 1959**

In Den Haag wordt de Indische Kunstkring Tong Tong opgericht. Van 3 tot 5 juli vindt in de Haagse Dierentuin de eerste Pasar Malam Tong Tong plaats.

1 juni 1965

Indische Nederlanders kunnen vanaf 1 juni gemakkelijker naar Australië emigreren, omdat weigering op basis van huidskleur niet langer geldt.

ONS

26 en 27 juni 1966

Instelling Badan Persatuan Rakyat Maluku Selatan (BPRMS), die fungeert als officieuze volksvertegenwoordiging van de RMS en tegelijkertijd belangenbehartiger is voor een groot deel van de Molukkers in Nederland.

26 juli 1966

Aankomst in Nederland van de weduwe van Chr. R. S. Soumokil (RMS-president, op 12 april geëxecuteerd in opdracht van Soeharto). Op de avond van haar aankomst stichten Molukse jongeren brand in de Indonesische ambassade.

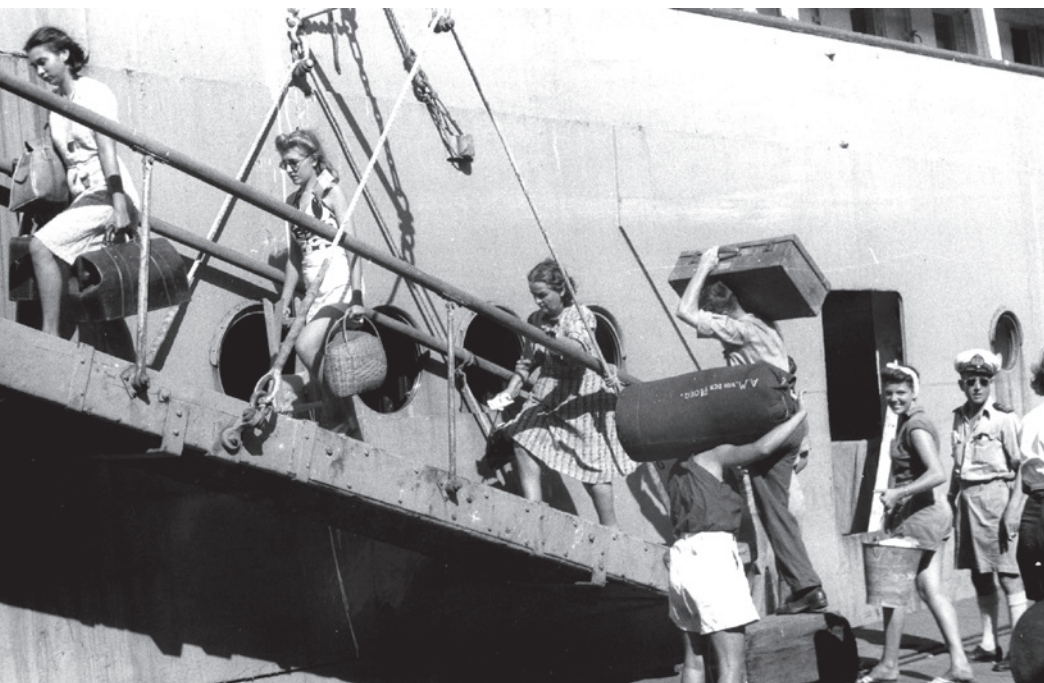
3 september 1970

Staatsbezoek van president Soeharto aan Nederland. Op 31 augustus bezet een groep Molukse jongeren de residentie van de Indonesische ambassadeur in Wassenaar.

DE OVERTOCHT

Tussen herinnering en toekomst, tussen trauma en hoop. Van 1945 tot 1969 vertrekken er ruim 300.000 mensen naar Nederland. Afhankelijk van hun persoonlijke omstandigheden is de overtocht een evacuatie, repatriëring, gedwongen vertrek, migratie of vlucht. De jaren van kolonialisme, Japanse bezetting en dekolonisatie hebben vaak diepe sporen getrokken. Mensen hebben in een permanente staat van onveiligheid geleefd. Velen zijn dierbaren verloren, en ook tijdens de overtocht zijn ze vaak als familie of gezin nog niet compleet. Gedurende hun reis komen herinneringen boven aan wat eens hun land was. Terwijl lijf en leden per schip of vliegtuig deze kant op komen, blijven hoofd en hart soms daar. Wat is hun verhaal? Waarom vertrekken ze? Wat laten ze achter? En wat hopen ze te vinden in het land waar ze naartoe gaan?

a. *Hier maken we de overtocht.*

Al deze mensen lieten hun levens achter. Levens die in de jaren daarvoor al ingrijpend veranderd waren. Velen waren familie en vrienden kwijtgeraakt. Anderen zelfs hun eigen naam.

Kun je het je voorstellen? Hoe dat voelt? Je thuisland achterlaten. Weten dat je misschien wel nooit meer zult terugkeren. Nooit meer die geuren, kleuren, geluiden, die tropische regenbuien. Nooit meer het huis zien waarin je opgroeide. Sommige vrienden of familie nooit meer terugzien.

Gek woord, 'nooit'. Heel klein, en toch nauwelijks te bevatten wat dat allemaal inhoudt.

b. *Je mag zo lang hier blijven als je wilt.*

Op het beeldscherm achterin kun je meer informatie vinden over de historische context van al deze verhalen. En in de volgende ruimte dalen we nog verder af het verleden in. Gaan we terug naar de koloniale tijd.

Toelichting objecten

1. Opa David Manuhutu:
De bendera RMS, de vlag van de Republiek der Zuid-Molukken. Vanaf de proclamatie van de RMS op 25 april 1950 voor altijd in ons hart. Mena Muria! (Wapenspreuk van de RMS en oeroude strijdkreet die letterlijk betekent vóór en achter, verwijzend naar de mannen vóór en achter in de prauwen. Maar samen vormen zij één.)
2. Ruud van Liefland:
Dit kleed kreeg mijn moeder Nel van medebewoners van het Japanse kamp Poeloe Brayan. Het vertelt het dagelijks kampleven in geborduurde tekeningen.
3. Jeff Keasberry:
Mijn tante Nussy was getrouwd, maar werd verliefd in het republikeinse kamp Barongan. Een omstreden liefde, want Koen was Indonesisch en haar bewaker. Dit staat in deze brief aan haar moeder, mijn oma Keasberry, die nooit is aangekomen.
4. Opa Jacob Bernardus:
KM 26597 is mijn nummer bij de Koninklijke Marine. Bloedgroep O+. Het staat allemaal op mijn naamplaatje dat ik altijd droeg.
5. Alfred Birney:
Mijn vader Adolf had een zwarte mariniersdolk, net als deze. De echte dolk heeft hij weggegooid. Waarom weet ik niet. Misschien te veel gruwelijke herinneringen?
6. Lucas The:
Deze wayang heet Bima Sakti of Melkweg. Dit symbolisch afscheidscadeau verwijst naar de Schmidt-telescoop met dezelfde naam, die door mijn vaders enorme inzet op de Sterrenwacht is gerealiseerd.
7. Nico Jouwe:
Mijn eerste stappen in Nederland zijn samen met Beertje Brom. Hij was al die jaren altijd dicht bij me.
8. Opa Talib Turkey (fam. Umarella):
Muziek maken zit in ons bloed. Een eigen indorock band met gitaren, of spelen in het fluitorkest van woonoord Schattenberg. (suling suara dua = bamboefluit, tweede stem)

ONS

7 december 1941

Japan valt Amerikaanse marinebasis Pearl Harbor op Hawaï aan. Op 8 december verklaart Nederland Japan de oorlog.

28 december 1941

Oprichting geallieerde strijdkrachten in Nederlands-Indië: het American-British-Dutch-Australian Command (ABDACOM).

januari tot begin maart 1942

10 januari start Japanse aanval op Nederlands-Indië. Eerst vallen Kendari, Balikpapan en West-Borneo. 1 februari bezetting Ambon. Makassar, Banjarmasin, Minahassa, Tarakan, Palembang en Bali volgen. Start internering militairen en Nederlandse burgers.

27 februari 1942

Tijdens Slag in de Javazee proberen geallieerde marineschepen Japanse invasievloot tegen te houden. De gecombineerde Nederlandse, Britse, Amerikaanse en Australische vloot verliest de slag. Drie Nederlandse schepen zinken, 900 opvarenden en schout-bij-nacht Karel Doorman komen om het leven.

1 maart 1942

Japanse invasie van West-Java.

LAND

9 maart 1942

Capitulatie Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) en start krijgsgevangenschap militairen op Java.

11 april 1942

Vanaf 11 april 1942 verplichte registratie van alle Europeanen vanaf 17 jaar bij de Japanse bezetter. Witte Nederlanders en andere Europeanen worden geïnterneerd evenals deel Indo-Europeanen. Meeste Indo-Europeanen worden echter niet geïnterneerd.

29 april 1942

Start Japanisering van Indonesische samenleving. Invoering Japanse jaartelling en tijd. Nederlands wordt verboden en Maleis de voertaal. Onderdeel Japanisering is de Tiga A beweging: Japan als het Licht, de Beschermers en de Leider in Azië.

juni 1942

Vrijlating deel van inheemse KNIL-militairen uit krijgsgevangenschap en deel van Indo-Europese vrouwen en kinderen uit burgerinterneringskampen. Vrijgelaten Molukse KNIL-militairen plegen samen met burgers verzet. De Kempetai (Japanse militaire politie) maakt korte metten met verzetsstrijders door gevangenzetting, marteling en executie. In september 1942 zijn de verzetsorganisaties grotendeels opgerold.

9 juli 1942

Terugkeer Soekarno uit ballingschap. Verklaart zich bereid tot samenwerking met Japanse bestuur in ruil voor sterkere deelname Indonesiërs in het bestuur, op weg naar toekomstige zelfstandigheid van Indonesië.

1 april 1943

Oprichting Nederlandse militaire inlichtingendienst (NEFIS) in Australië.

29 april 1943

Start militarisering Indonesische samenleving met oprichting van Keibodan (hulppolitie) en Seinendan (jeugdkorps). 3 oktober 1943 oprichting PETA, het Indonesische leger onder leiding van Japan.

19 september 1943

Gelijkschakeling Indo-Europeanen als ingezetenen Indonesië.

22 april - 31 augustus 1944

Amerikaanse troepen onder commando van generaal MacArthur veroveren Hollandia en andere plaatsen in Nieuw-Guinea. Vanuit Nieuw-Guinea trekken de troepen noordwaarts richting Japan.

15 september 1944

Verovering Morotai in de Noord-Molukken. Het eiland wordt een belangrijke basis voor luchtaanvallen op de Filipijnen.

19 september 1944

Japan belooft Indonesië de onafhankelijkheid.

27 september 1944

Indo-Europese jongeren blijven weigeren hun Nederlandse afkomst te verloochenen. Het Japanse bestuur interneert hen in de Glodok-gevangenis in Jakarta. Daarna volgen arrestaties in andere steden op Java.

29 april 1945

Instelling BPKI (Badan Penyelidikan Kemerdekaan Indonesia – Forum ter Voorbereiding van Indonesische Onafhankelijkheid) door Japan.

5 mei 1945

Capitulatie Duitsland, einde Tweede Wereldoorlog in Europa.

..... • **6 augustus 1945**

Atoombom op Hiroshima, eerste luchtaanval ooit met atoombom, uitgevoerd door Amerika. Naar schatting komen daarbij 100.000 tot 140.000 mensen direct om het leven.

7 augustus 1945

Instelling PPKI (Panitia Persiapan Kemerdekaan Indonesia - Comité ter Voorbereiding van Indonesische Onafhankelijkheid) op 7 augustus 1945. Komt voort uit de BPKI. Soekarno is voorzitter en Hatta vice-voorzitter.

9 augustus 1945

Tweede atoombom op Nagasaki. Hierbij komen direct 39.000 mensen om het leven.

15 augustus 1945

Capitulatie Japan, einde Tweede Wereldoorlog in Azië.

17 augustus 1945

Proclamatie onafhankelijkheid Republiek Indonesia.

september 1945 - februari 1946

Brits militair gezag op Java.

september 1945 - december 1945

Bersiap: in Nederland gehanteerde term voor de periode tussen oktober 1945 en begin 1946, waarin Indonesische strijdgroepen willen verhinderen dat Nederland de macht in Indië terugkrijgt. Het geweld leidt tot vele slachtoffers en is gericht op Nederlanders en Nederlandsgezinde burgers die geen bescherming genieten. Zo'n 46.000 van hen worden geïnterneerd in zogenoemde Republikeinse kampen.

december 1945 - 1949

Eerste golf repatrianten naar Nederland: oorlogsevacués, weduwen en wezen en verlofgangers. In totaal vertrekken er in deze golf 100.000 personen. Sommigen voorgoed, anderen keren terug na een korte verlof- of herstelperiode.

1945-1949

Koloniale, dekolonisatie- of onafhankelijkheidsoorlog. De Republiek Indonesië strijdt voor behoud van haar onafhankelijkheid. Nederland wil dat niet accepteren. De oorlog duurt ruim vier jaar en eist veel slachtoffers: 5.000 militairen, 10 tot 20.000 burgers aan Nederlandse zijde en ongeveer 100.000 Indonesische doden.

15 - 25 juli 1946

Malino-Conferentie waarin tot de oprichting van een federaal Indonesië wordt besloten.

..... **25 maart 1947**

In het Akkoord van Linggadjati erkent Nederland het bestaan van de Republiek Indonesië op Java en Sumatra. De Republiek Indonesië zegt toe mee te werken aan de vorming van een federaal Indonesië en een Nederlands-Indonesische Unie.

23 augustus - 2 november 1949

Tijdens de Rondetafelconferentie in Den Haag vinden onderhandelingen plaats tussen Nederland, de Republiek Indonesië en de vertegenwoordiging van de verschillende deelstaten die Nederland in de Indonesische archipel heeft gecreëerd. Afgesproken wordt dat Nederland de soevereiniteit zal overdragen aan de Verenigde Staten van Indonesië.

..... **27 december 1949**

Soevereiniteitsoverdracht aan de Verenigde Staten van Indonesië. Nieuw-Guinea wordt hier buiten gehouden. Na de soevereiniteitsoverdracht wordt de Nederlands-Indonesische Unie opgericht, een confederatief verband tussen de twee landen.

1949 - 1952

Optietermijn voor staatsburgerschap: In Indonesië woonachtige Europese inwoners ouder dan 17 jaar kunnen kiezen of opteren voor het Indonesische staatsburgerschap. De wet op de Nederlanderschap van 1892 was hierin leidend. Personen die juridisch met Europeanen zijn 'gelijkgesteld' worden automatisch Indonesisch staatsburger (Warga Negara).

1950 - 1952

Tweede migratiegolf naar Nederland.

25 april 1950

Proclamatie van de Republiek der Zuid-Molukken (RMS).

8 mei 1950

Op Ambon aanwezige Molukse KNIL-militairen stappen uit het KNIL en vormen de strijdkrachten van de RMS.

26 juli 1950

Opheffing KNIL. Molukse KNIL-militairen die nog niet zijn gededemobiliseerd worden tijdelijk militair bij de Koninklijke Landmacht (KL).

juli - december 1950

Strijd om Ambon en andere eilanden tussen Indonesische strijdkrachten en de RMS- troepen.

17 augustus 1950

Uitroeping eenheidsstaat Republiek Indonesia.

LAND

maart - juni 1951

Vertrek Molukkers naar Nederland in 12 transporten.

1952 - 1957

Derde migratiegolf naar Nederland.

14 december 1954

Eenzijdige opzegging Nederlands-Indonesische Unie door Indonesische regering.

18 - 24 april 1955

Bandung-conferentie ter bevordering van samenwerking bevolkingen van Azië en Afrika. Begin van de beweging van ongebonden landen. Soekarno wordt een van de leiders van deze beweging.

1957 - 1964

Spijtoptantenregeling: speciale regeling voor Indische Nederlanders die de Indonesische nationaliteit hebben aangenomen en daar later, door de omstandigheden gedwongen, spijt van hebben gekregen. Met deze regeling kunnen ze de keuze terugdraaien en naar Nederland vertrekken.

5 december 1957

Mede door spanningen rondom Nieuw-Guinea worden op 'Zwarte Sinterklaas' Nederlandse consulaten gesloten en Nederlanders gedwongen Indonesië te verlaten. Nederlandse bedrijven worden overgenomen en genationaliseerd.

1958 - 1959

Vierde migratiegolf naar Nederland.

1960 - 1964

Vijfde migratiegolf naar Nederland.

19 augustus 1960

Indonesië verbreekt diplomatieke betrekkingen met Nederland naar aanleiding van de oplopende spanningen rondom Nederlands-Nieuw-Guinea. Sluiting Indonesische ambassade in Nederland.

6 april 1962

Installatie Nieuw-Guinea Raad te Hollandia. De raad heeft 28 leden: 21 Papoea's, zes Nederlanders en een Keiees. Zestien leden zijn gekozen door de bevolking en twaalf benoemd door gouverneur Platteel. De verkiezingen zijn eerste stap op weg naar zelfbeschikking.

1 oktober 1962

Overdracht Nederlands-Nieuw-Guinea aan Tijdelijke Uitvoerend Gezagsorgaan van de VN (UNTEA: United Nations Temporary Executive Authority). Op 1 mei 1963 draagt UNTEA het bestuur over aan Indonesië.

LAND

1964 - 1968

Zesde migratiegolf naar Nederland.

..... **1 oktober 1965**

Machtsovername van het leger onder generaal Soeharto, Honderdduizenden mensen worden vermoord. Op 12 maart 1967 wordt Soeharto benoemd tot president.

..... **12 april 1966**

Executie RMS-president mr. dr. C. Soumokil op last van Soeharto.

1969

Act of Free Choice: referendum gehouden van 14 juli - 2 augustus 1969 waarbij 1.025 mannen en vrouwen die door het Indonesische leger in West-Nieuw-Guinea waren geselecteerd, unaniem voor aansluiting bij Indonesië stemden. Van vrije keuze was geen sprake.

3 september 1970

Staatsbezoek president Soeharto aan Nederland. In aanloop naar staatsbezoek bezet de RMS op 31 augustus residentiewoning van Indonesische ambassadeur in Wassenaar.

NEDERLANDS-INDIË: BEELD EN TEGENBEELD

Het idyllische, vredige Nederlands-Indië heeft nooit bestaan. Er is voortdurend kritiek, verzet en opstand geweest als reactie op de koloniale overheersing, daar en (in veel mindere mate) hier. Vaak in de schaduw, soms in het volle licht. De Nederlandse regering onderschat dit, wil Nederlands-Indië niet opgeven en reageert met onderdrukking en geweld.

De witte kolonisator hanteert gedurende 350 jaar minutieuze rassen-, rangen- en standsverschillen onder de zeer gevarieerde bevolking. Door onder meer gebruik te maken van traditionele sociale structuren creëert de kolonisator een klassenmaatschappij. Hierin bepalen rangen en standen ieders leven. Vaak op onverwachte, tragische en blijvende wijze.

'Het leven moet vooruit geleefd worden, en achteruit begrepen.'

Dat is een heel mooi citaat, vind ik.

Alleen als je om kunt kijken, kunt zien waar je vandaan komt, dan kun je ook goed vooruitkijken, en zien waar je heen wilt gaan.

Hier kijken we verder terug het koloniale verleden in. Hoe vormde dat systeem de levens van deze families? Nu komen we in het schaduwgebied tussen vertelling en historie. Tussen legende en geschiedenis. Dit zijn levende verhalen. De meesten nooit opgeschreven, maar tussen generaties doorverteld.

Alles wat deze mensen hebben meegemaakt: De onderdrukking en het geweld, maar ook de hoop en de liefde, de ontberingen én omarmingen - Het heeft niet alleen hén gevormd, ook iedereen om hen heen, en iedereen die na hen kwam. Het verleden werkt immers altijd door in het heden. Wanneer je zover bent, neem ik je mee naar de laatste ruimte. Daar keren we terug naar het nu, en kijken we vooruit naar de toekomst. Maar laten we eerst omkijken.

Video-installatie

Rebecca Tutuhaturunewa-Louhanepessy (fam. Bernardus)

Al meer dan 60 jaar hangen deze pijl en boog uit Nieuw-Guinea bij mijn opa aan de muur. Een van de souvenirs van zijn vele reizen en ontmoetingen. En een herinnering aan hoe al zijn avonturen ooit begonnen zijn.

Ambonstad, 1946. Mijn opa is krap achttien jaar. Van vrienden hoort hij dat de Koninklijke Marine mensen zoekt. Dat wil hij ook! De zee op! Het avontuur tegemoet, op een van die grote schepen die hij vaak in de baai ziet liggen. Dus hij meldt zich aan. 'Meneer, ik wil ook bij de marine.' Dat kan. Oh - mogen ze wel nog even de benodigde papieren zien? Goede rapportcijfers kan hij wel overleggen. Alleen de geschreven toestemming van zijn ouders? Die schrijft hij uiteindelijk maar zelf. Thuis vertelt hij dat hij binnenkort zal

vertrekken. Pardon? Wanneer dan precies? Nou, eigenlijk die avond nog. Als marineman reist Jacobus - of Jaap, of Bob, afhankelijk aan wie je het vraagt - de halve wereld over. Zo gaat hij als ziekenverzorger op het marineschip de Snellius naar Nieuw-Guinea. Hij vaart langs dorpen en ontmoet mensen, en van hen krijgt hij deze boog cadeau, gemaakt van hard betelpalmhout, met een set pijlen.

Terug in Nederland krijgt de boog een ereplek in de woonkamer. Een aandenken voor mijn opa aan hoe de marine zijn horizon verbreedde. Want hoe had hij kunnen bevroeden dat zijn kinderen ooit deze pijlen zouden gebruiken, om in de slotjes van Den Helder te vissen?

Julia Jouwe

Mijn opa wordt geboren in Nederlands-Nieuw-Guinea, op een eilandje aan de baai van Hollandia. Een rustige plek. De zee bespikkeld met vissersprauwen, zoals deze. De boegstukken van de prauwen zijn versierd met vissen. Die moeten je beschermen tegen gevaar. Deze hier is door mijn opa's vader gemaakt. Hij was een fantastisch houtsnijder. Maar in de oorlog verliest hij zijn rechterarm wanneer een granaat in zijn hand ontploft. In plaats van bij de pakken neer te zitten, leert hij zichzelf gewoon houtsnijden met links. Dat is kenmerkend voor onze familie; wat er ook gebeurt, je laat je niet kisten. Je gaat door.

Al heel lang is onze familie nauw betrokken bij het bestuur van Nieuw-Guinea. In het dorp van mijn opa, Kayu Pulau, wonen vier clans. Mijn opa is hoofd van de Jouwe-clan. Eeuwenlang blijft dit gebied praktisch vrij van Nederlandse inmenging. Maar uiteindelijk komt zijn leven, rond die kalme wateren van Hollandia, in een stroomversnelling terecht. Het Nederlandse bestuur selecteert hem - een welbespraakte durfal - voor de ambtenarenopleiding. Ze willen hem klaarstomen voor een positie in het koloniale bestuur. Op naar Manokwari.

Maar dan vallen de Japanners de archipel binnen. Zij dwingen mijn opa hen te helpen in de visserij. Daarvoor moet hij terug naar Hollandia. Terug naar zijn prauw. In 1943 wordt hij door een geallieerde onderzeeër opgepikt en meegenomen naar Australisch Nieuw-Guinea. Een jaar later vecht hij mee bij de herovering van zijn geliefde Hollandia. Door dit alles raakt mijn opa vastberaden zich de rest van zijn lange leven in te zetten voor een vrij Nieuw-Guinea. Want: wat er ook gebeurt, je laat je niet kisten. Je gaat door.

Xanterra Manuhutu

Je haalt de ingrediënten uit de tjokar. Eerst hak je de pinang fijn. De flinters stamp je in een vijzel tot een prutje. Dit rol je in een sirihblad, en dat stop je in je mond. Nu ben je sirih aan het pruimen. Samen sirihpruimen is een eeuwenoude traditie voor ons. Zo sluiten wij verbonden tussen vrienden, families en zelfs hele dorpen.

In 1937 zit mijn opa met zijn vrienden rond de tjokar te praten. Het onderwerp, zoals vaker in die tijd: moeten ze bij het KNIL gaan, of niet? Het leger is misschien geen droombaan, maar een vast inkomen, scholing voor je kinderen én een pensioen – dat is niet niks. Bovendien mist mijn opa zijn drie broers, die zitten al bij het KNIL. Hij besluit te gaan. Hij wordt gestationeerd in Makassar. Het is een gespannen tijd; de bevolking is wel klaar met die Hollanders. Er smeult strijd.

In '42 wordt hij naar Lombok gestuurd. Daar leert hij mijn oma kennen, de oudste dochter van de raden van Pringgabaya. Het is een verboden liefde: hij is Christen, zij Moslima. En bovendien veel jonger dan hij. Kort daarna valt Japan Nederlands-Indië binnen. Het KNIL capituleert. Mijn opa wordt krijgsgevangen gemaakt. Drie jaar zit hij in kamp Tete Batu. Als hij weer vrijkomt, meldt hij zich opnieuw aan bij het KNIL, en hij keert terug naar Makassar - met mijn oma.

Het KNIL heeft hem niet alles gegeven waarop hij hoopte. Maar het leidde hem wel naar zijn vrouw en een grote familie. Voor ons staat de tjokar nu symbool voor hoe liefde herkomst en geloof ontstijgt.

Dean Umarella

Het is een bijzonder ding, de parang. Te klein voor een zwaard. Te groot voor een mes. Maar laat deze tussenmaat je niet bedriegen; dit kapmes is een alleskunner.

Denk ik aan de parang, dan denk ik allereerst aan mijn overgrootvader van moeders kant, Wahid Lesteluhu. In Tulehu, het dorp op Ambon waar onze familie vandaan komt, gebruikte hij de parang zowat elke dag. Om vissen te bereiden. Om kokosnoten uit de klapperboom te hakken. Om hout te bewerken. Wanneer de familie door de dichtbegroeide hutan liep, hakte hij het pad vrij. De parang hielp hém een leven voor zijn gezin te bouwen.

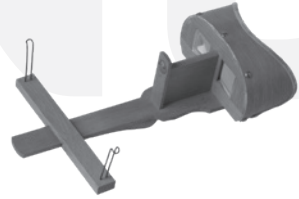
Maar het was ook een roemrucht wapen. Een van mijn voorvaderen was de Upu Latu van een koninkrijk dat zich uitstreckte zover als zijn oog reikte. Uit alle streken verenigde hij mannen die hem hielpen te vechten tegen de Portugezen en de Hollanders. De parang hielp hén hun land te beschermen.

Ook een andere verre voorvader, de eerste raja van Tulehu, wist er wel raad mee. Hij was indrukwekkend om te zien, als hij meedeed aan de tjakalele, de Molukse krijgsgedans die nog altijd tussen generaties wordt doorgegeven. De parang hielp hém zijn cultuur uit te dragen.

Te klein voor een zwaard. Te groot voor een mes. Degenen die mij voorgingen, en de manier waarop zij de parang gebruikten, inspireren mij. Ik ben blij dat ik hem nog heb.

Kimberly Keasberry

Dit is een stereokijker. Hiermee kon je, al meer dan honderd jaar geleden, foto's bekijken in 3D. Deze was van Neville

Keasberry, mijn betovergrootvader. In het begin van de 20e eeuw runt hij een fotostudio in Malang in Oost-Java. Hij maakt heel bijzondere foto's. Van de natuur. De markten. De mensen. De lokale samenleving. De beelden zijn erg populair, en zijn studio wordt steeds succesvoller.

Toch bevindt hij zich in een moeilijke positie. Want het Indië dat hij in zijn foto's toont, is het Indië zoals de witte kolonisator het graag ziet. Idyllisch, vredig, en kalm. Maar niet het hele plaatje. Hij heeft natuurlijk een familie te voeden. Maar ergens houdt hij ook een eenzijdig beeld in stand.

De werkelijkheid is veel gelaagder. Dat geldt voor zijn foto's, maar ook voor onze familie.

De Keasberry's woonden eerst in de Engelse kolonie India. In 1811 komen ze naar Java dat toen tijdelijk ook een Engelse kolonie was. Daar leren Neville's ouders elkaar kennen. Neville's moeder, Katiedja, is waarschijnlijk een Javaanse. En zo wordt onze familie Indo-Europees. Neville zit tussen twee werelden in. Hij ziet zichzelf als een Europeaan. Hij kleedt en gedraagt zich als een Europeaan. Maar als iemand van gemengde komaf, hoort hij toch nooit helemaal bij hen.

Indo's – zoals ze dan nog neerbuigend genoemd worden – vallen er altijd een beetje buiten. Wat ooit als scheldwoord begon, is inmiddels een geuzennaam geworden. Ik ben een Nederlands meisje met een Engelse naam en met een kleur. Mijn oom Jeff zegt altijd: je bent een Indo, géén Indonesiër. Dat moet je goed uitleggen, want mensen begrijpen het verschil niet.

Olivia The

Deze parfumflesjes waren een huwelijksgeschenk voor mijn overgrootouders. Allebei kwamen zij uit families van handelaren, Peranakan-Chinezen die al generaties lang in Indonesië wonen. Rond 1918 zijn zij aan elkaar uitgehuwelijkt. Ze hadden elkaar daarvoor nog nooit ontmoet. Het was traditie dat de echtgenote haar nieuwe schoonmoeder een tijd zou dienen. Deed ze dit niet, dan kon haar man naar zijn erfenis fluiten. Maar dáár had mijn overgrootmoeder dus mooi geen zin in. 'Ik wil geen bediende zijn,' zei ze tegen haar kersverse echtgenoot. En ze vertrokken naar Yogya.

Vanaf nu moeten zij dus hun eigen geld verdienen. Ze besluiten zelf ook handel te gaan drijven. Mijn overgrootmoeder neemt het voortouw. Met hun trouwringen als startkapitaal bouwen ze in de jaren daarop hun handel uit. Van sojabonen en specerijen, die mijn overgrootvader verkoopt op de pasar, naar suiker, naar tabak. En ondertussen groeit hun gearrangeerde huwelijk uit tot een liefdevolle relatie.

Tijdens de Japanse bezetting mogen ze doorgaan met handel drijven. Eind 1948 vindt de tweede politionele actie plaats, ja, zo heette dat toen. Een periode van geweld en chaos volgt. Voordat zij door Indonesische militairen worden weggevoerd, begraaft mijn overgrootmoeder alle waardevolle spullen in de tuin: de juwelen, het geld, én de parfumflesjes. Als later de rust terugkeert en ze weer naar huis kunnen, is de woning volledig gerampokt. De juwelen en het geld zijn verdwenen. Het enige wat resteert zijn de parfumflesjes; twee stille getuigen van wat verloren is gegaan.

Robin Zijlstra

Ruim vijftien jaar woonden mijn overgrootouders in Nederlands-Indië, van 1931-1946. En in die jaren hadden ze een prachtig leven voor zichzelf opgebouwd. Ze hadden talloze vrienden, een rijk sociaal leven met muziek, toneel en mooie rondreizen. Mijn overgrootvader was leraar. Mijn overgrootmoeder gaf pianoles en concerten. Vanwege hun banen stonden ze, anders dan de meeste totoks, witte Nederlanders, midden in de samenleving. De kolonie bood hen een mondain leven, met luxes die ze in Nederland wellicht nooit verworven zouden hebben, en die ook daar lang niet voor iedereen waren weggelegd. Van al het moois dat ze kregen, was er niets mooier dan hun drie kinderen. In december 1941 wordt hun jongste dochter, mijn oma, gedoopt. Om precies te zijn: op 7 december 1941. Diezelfde nacht voert Japan de aanval op Pearl Harbor uit. De dag daarop verklaart een aantal landen, waaronder Nederland, Japan de oorlog. De dag dáárop wordt mijn overgrootvader gemobiliseerd. Drie maanden later capituleert het KNIL.

Drie maanden maar, en de onderdrukker is de onderdrukte geworden. Mijn overgrootouders raken alles kwijt: hun huis, hun spullen, hun vrijheid. Hij wordt als krijgsgevangene tewerkgesteld aan de Birma-Siam-spoorlijn. Zij komt met drie kinderen in een Japans (internerings) kamp in Medan terecht. Het mooie leven dat ze samen hebben opgebouwd, is voorbij.

Alfred Birney

De Birnies waren een aristocratische familie. In de negentiende eeuw naar Nederlands-Indië vertrokken om daar uiteindelijk in Djember een tabaksplantage te beginnen.

En een waar fortuin te verdienen. Hun zoon Willem, mijn opa, was advocaat in Surabaya. Nadat zijn eerste huwelijk was gestrand, woonde hij lange tijd samen met Sie Swan Nio. Zijn njai, zijn bijvrouw. Met haar kreeg hij vijf kinderen, waarvan de jongste mijn vader was.

Ze zijn nooit getrouwd. Omdat Willem zijn kinderen niet erkent krijgen ze niet de Nederlandse nationaliteit, maar de Chinese van hun moeder. En de Birnies accepteren hen niet als volwaardige familieleden. Mijn vader Adolf groeit daardoor op in een koloniaal schemergebied. Hij is een buitenechtelijk nakomertje, voelt zich Nederlands, maar net zo goed Chinees en Indisch. Deze thuisloosheid zal hem zijn hele verdere leven achtervolgen.

Hoe pijnlijk om je als kind onbemind te weten. Om maar half mee te mogen doen. Buitengesloten te worden. Zou zijn vader, mijn opa, begrepen hebben wat de gevolgen zou zijn van het niet trouwen met Sie Swan Nio? Zou hij beseft hebben dat dit een steen in het water was, waarvan de kringen nog generaties lang voelbaar zouden zijn? Hoe anders had het leven van mijn vader kunnen verlopen?

LAND

1860

Afschaffing slavernij.

..... 1869

Opening Suezkanaal.

1870

Einde Cultuurstelsel (gedwongen teelt van handelsgewassen) door het koloniale bestuur. Opening van de kolonie voor particulier ondernemerschap.

..... 1873 - 1907

Uitbreiding grenzen koloniale gebied, zowel via diplomatie als door geweld zoals in de Atjeh-oorlog (1873-1907), militaire expedities naar Lombok (1894), Bone (Zuid-Celebes) (1905) en Bali (1906). Op Bali leidt dit tot massazelfmoord (puputan) van vorst van Klungkung en zijn volgelingen.

1892

Wet op het Nederlandschap legt juridisch vast wie in kolonie Nederlands staatsburger is. Twee categorieën onderdanen: zij die Nederlands onderdaan én staatsburger zijn, en zij die uitsluitend Nederlands onderdaan zijn. Grootste deel Indonesische bevolking en zogenoemde juridische gelijkgestelden met Europeanen behoren tot de laatste categorie.

1901

Tijdens de Ethische politiek komt er meer aandacht voor behartiging belangen van de Indonesische bevolking. Grote veranderingen blijven uit.

1905

De Javaanse arts Soewardi Soerjaningrat schrijft het protestgeschrift 'Als ik eens Nederlander was' over de hypocrisie van Nederland.

1908 - 1917

Opkomst en oprichting van emancipatiebewegingen zoals de Vereniging *Boedi Oetomo* (1908) die tot doel heeft verbetering toegang tot westers onderwijs voor Javanen, de Indische Partij (1912) de eerste multi-etnische partij, de Sarekat Islam (1912) en de oprichting centrale vereniging voor Chinezen, de *Tjong Hoa Thong Hwe* (1917).

1918

Installatie Volksraad in Batavia. De Volksraad, die 60 leden heeft en de gehele bevolking van Nederlands-Indië vertegenwoordigt, heeft alleen adviserende bevoegdheden. 35 leden worden benoemd, 25 gekozen.

1920

Oprichting PKI, de Indonesische Communistische Partij.

1920 - 1927

Introductie hoger onderwijs zoals de Technische Hogeschool te Bandoeng (1920), de Rechtshogeschool te Batavia (1924), Bosscha-observatorium (Sterrenwacht) te Lembang (1923), Medische Hogeschool te Batavia als opvolger van de STOVIA, School tot Opleiding van Inlandsche Artsen (1927).

1926-1927

Opstanden in West-Java en West-Sumatra onder leiding van de PKI. De koloniale overheid grijpt hard in. Er worden 4.500 mensen gevangengezet en 1.300 verbannen naar het strafkamp Boven-Digoel in Nieuw-Guinea.

1927

Oprichting PNI, Perserikatan (later: Partai) Nasional Indonesia in Bandoeng door Soekarno, Iskaq Tjokrohadijoerjo, Tjipto Mangoenkoesoemo, Boediarto en Soenarjo. De PNI streeft naar de politieke onafhankelijkheid van Indonesië en wil daarbij niet samenwerken met het koloniale bewind.

1927 - 1930

Onderdrukking PNI door het koloniale bewind. Soekarno wordt aangeklaagd. Hij houdt een rede waarin hij het kolonialisme in de beklagdenbank zet. In 1928 wordt een PNI-jongerencongres gehouden met als thema: een volk, een volkslied, een taal, een land (Sumpah Pemuda). De PNI wordt vervolgens in 1930 veroordeeld. Soekarno wordt verbannen naar Flores in 1933. In februari 1934 worden Mohammed Hatta en Soetan Sjahrir en andere nationalisten gearresteerd en naar Boven-Digoel verbannen.

1936

De Petitie Soetardjo is een initiatief van het Javaanse Volksraadlid Soetardjo, waarin hij de Nederlandse regering vraagt een conferentie te organiseren, met als doel Nederlands-Indië door geleidelijke hervorming te laten komen tot zelfstandigheid. Op 16 november 1938 wijst de regering Colijn de Petitie Soetardjo af.

ONS LAND, EN NU?

Het einde van Nederlands-Indië betekent niet het sluiten van het boek. Het koloniale verleden leeft door in de Nederlandse samenleving. De honderden jaren Nederlandse expansiedrift heeft groepen uit alle hoeken van de Indonesische archipel hierheen gebracht. In deze ruimte laat de nieuwe generatie zien hoe zij omgaan met hun geschiedenis, en vooral: hoe ze de verhalen van hun (voor)ouders ontdekken, herontdekken en opnieuw interpreteren. Het verleden vormt voor hen een haast onuitputtelijke bron van inspiratie. Oud zeer wordt omgezet in nieuwe energie, die de emancipatie van verschillende 'communities' laat zien en een dialoog op gang brengt. Het gesprek over (de)kolonisatie is moeilijk. Sluimerend racisme blijft pijnlijk de kop opsteken. Juist daarom is het belangrijk om dit gesprek te blijven voeren.

LAND

a. Het verhaal van *Ons Land*, en van de dekolonisatie, werkt door in ons allemaal. Hier ontdekken we hoe de nieuwe generatie - ieder op eigen wijze - manieren vindt om de familiegeschiedenis niet alleen te omarmen, maar ook te gebruiken om de toekomst vorm te geven.

b. Wij zijn ook benieuwd naar jou, naar u.

In de volgende ruimte kun je ons laten weten hoe je de tentoonstelling hebt ervaren. En kun je, door een paar vragen te beantwoorden, er zelf onderdeel van worden. Jouw en uw bijdrage zal het verhaal van de dekolonisatie en de verwerking daarvan rijker maken.

Mijn naam is Francesca Pichel. Het was een eer om je vandaag rond te leiden. Veel dank voor je aandacht, en hopelijk nog eens tot ziens in *Ons Land*.

Testimonials

Robin Zijlstra (fam. Van Liefland)

Voor hun profielwerkstuk maakten Robin en haar vriendin Afra Pelupessy een podcast over hun eigen familiegeschiedenis in Nederlands-Indië. Van een pinda en van een kaaskop: Pindakaas.

Julia Jouwe

Julia zet de Papoeatraditie van storytelling voort in journalistieke projecten waarin ze Nederlandse Papoea's een stem geeft en ook onderzoek doet naar de geschiedenis van de Papoea's in relatie tot Nederland.

Justin The

Beoordeeld te worden op je kwaliteiten, niet op je uiterlijk, is voor Justin heel belangrijk. Bij de Delftse studentenroeivereniging is Justin dan ook helemaal in zijn element.

Kimberly Keasberry

Kimberly in dialoog met haar oom Jeff over de rol van Indisch koken in hun familie en het belang ervan om deze cultuur in stand te houden.

Chelsea Manuhutu

Chelsea in gesprek met haar vader Xanterra over wat hun Molukse identiteit voor hen betekent.

Rebecca Tutuhatunewa-Louhanepessy (fam. Bernardus)

De appel valt niet heel ver van de boom. Net als haar opa heeft Rebecca werk in de medische sector. Samen met haar man, ook arts, bespreekt ze hun Molukse roots.

Dean Umarella

Moeder en zoon bespreken de culturele ondernemingen van Dean, zoals Tjakalele dansen op het Kwaku festival.

Alfred Birney

Woorden verbonden Alfred met zijn vader. Gitaarspel verbindt Alfred met zijn zoon.

Woordenlijst

Archipel	Uit eilanden bestaand gebied.
Batavia	Hoofdstad van Nederlandsch-Indië. Huidige naam Jakarta, hoofdstad van Indonesië.
Birma-Siam-spoorlijn	Tijdens Japanse bezetting door krijgsgevangenen en dwangarbeiders aangelegde spoorlijn Myanmar-Thailand (1942-1944).
Caribisch Nederland	De Nederlandse gebiedsdelen in de Caribische zee. Nu bestaande uit de landen Aruba, Curaçao en Sint-Maarten en de drie openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba.
Dekolonisatie	Proces waarbij kolonies onafhankelijk worden van een moederland.
Discriminatie	Onterecht verschil maken tussen mensen. Bijvoorbeeld op basis van afkomst, cultuur, geslacht, geartheid of godsdienst.
Djember	Tegenwoordig Jember. Plaats op Oost-Java.
Djakjakarta	Tegenwoordig: Yogyakarta, afgekort tot Yogya. Plaats op Midden-Java.
Europeaan	Persoon afkomstig uit Europa en zijn/haar nazaten. In Nederlands-Indië werden ook de zogenaamde 'gelijkgestelden' als Europeaan beschouwd.
Gelijkgestelden	Mensen uit verschillende niet-Europese bevolkingsgroepen in Nederlands-Indië die juridisch gelijkgesteld zijn met Europeanen. Zij zijn Christen en houden een westerse levensstijl aan.
Gerampokt	Rampokken = plunderen
Hollandia	Tegenwoordig Jayapura. Plaats in Nieuw-Guinea.
Hutan	Oerwoud, bos
India	Van 1858 tot 1947 was India onderdeel van het Britse Rijk.
Indo-Europeaan of Indo	Indo-Europeaan, of afgekort Indo, is een persoon van gemengd Europees-Aziatische afkomst. Voor verschillende groepen heeft de term Indo een positieve of negatieve connotatie.
Indische Nederlanders	Overkoepelend begrip voor mensen die afkomstig zijn uit het voormalige Nederlands-Indië. Dit is breder dan uitsluitend de groep Indo-Europeanen.
Klapperboom	Kokospalm
KNIL	Afkorting van Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger, het Nederlandse koloniale leger. Het heeft officieel bestaan van 1814 tot 1950.

ONS

Kolonie	Een territorium onder bestuur van een soevereine staat, maar vallend buiten het eigenlijke grondgebied van het moederland. Vaak gaat dit bestuur gepaard met exploitatie en uitbuiting van het gekoloniseerde land ten behoeve van het moederland.
Kolonisatie	Het bezetten, veroveren en exploiteren door soevereine Europese staten zoals Nederland van grote gebieden elders voor politiek en economisch gewin, gebruikmakend van machtsmiddelen zoals onderdrukking en dwang.
Makassar	Ook bekend als Ujung Pandang. Hoofdstad van Zuid-Sulawesi (Sulawesi Selatan).
Malang	Garnizoensstad in Oost-Java.
Manokwari	Plaats in het westen van Nieuw-Guinea.
Medan	Hoofdplaats van Sumatra.
Molukkers	Inwoners van de Molukse archipel.
Nederlands-Indië	De sinds 1816 officieel gebruikte benaming voor de door Nederland gekoloniseerde gebieden in de Indonesische archipel.
Nieuw-Guinea	Eiland in de Grote Oceaan behorend tot het werelddeel Oceanië. Het westelijk deel bleef tot 1962 als Nederlands Nieuw-Guinea onderdeel van het Koninkrijk der Nederlanden. Nu Irian Barat.
Njai	Ongehuwde Indonesische, Chinese of Japanse vrouw waarmee militairen, soldaten, planters of ambtenaren (gedwongen) samenleefden. Ook wel concubine genoemd. Voor een deel ging het om tot slaafgemaakten.
De Oost	Letterlijk: het oosten. In het koloniale tijdperk ontstane term voor Nederlands-Indië.
Papoea's	Papua's, inwoners van Nieuw-Guinea.
Parang	Kapmes
Pasar	Markt
Pearl Harbor	Amerikaanse marinebasis op Hawaï. Door Japan gebombardeerd op 7 december 1941, wat aanleiding was van oorlogsverklaring aan Japan door Nederland, Amerika en Verenigd Koninkrijk.
Peranakan-Chinezen	Inwoners van Chinese afkomst die zich vanaf de 16e eeuw blijvend in Singapore, Maleisië en Indonesië gevestigd hebben.

Pinang	Betelnoot, ook wel areka-noot, zaad van de betelpalm. Gebruikt als genotmiddel.
Politionele actie	Oorspronkelijk door de Nederlandse overheid gehanteerde term voor twee korte Nederlandse militaire acties: Operatie Product (21 juli tot 5 augustus 1947) en Operatie Kraai (19 december 1948 tot 5 januari 1949) gericht tegen de onafhankelijkheidsstrijd in Indonesië. In Nederland vaak foutief gebruikt om de Onafhankelijkheidsoorlog aan te duiden (1945-1949). In Indonesië Agresi Militer Belanda I & II genoemd.
Portugezen	De Portugezen waren in de 16e eeuw, ruim voor de komst van de Hollandse schepen in de Molukse wateren kort voor 1600, een koloniale macht in het gebied strekkend van Hongkong tot de Filipijnen, de Noord-Molukken en Ambon.
Pringgabaya	Plaats op het eiland Lombok.
Racisme	Negatieve beoordeling, behandeling, indeling, uitsluiting of vernedering van mensen op basis van veronderstelde raciale verschillen.
Raden	Titel voor (oorspronkelijk Javaanse) adellijke personen.
Radja	Raja. Titel voor koning.
Republik Indonesia	Op 17 augustus 1945 uitgeroepen Indonesische republiek. Lange tijd werd in Nederland de datum van de soevereiniteitsoverdracht, 27 december 1949, gehanteerd.
Sirihblad	Blad van een klimplant, gebruikt om op te kauwen.
Soevereiniteits-overdracht	Overdracht van de hoogste macht door de Nederlandse regering aan de regering van de Verenigde Staten van Indonesië.
Soerabaja	Tegenwoordig Surabaya. Havenplaats op Oost-Java, in koloniale tijd marinebasis en garnizoensstad.
Tjakelele	Krijgdsans uit de Molukken, die in verschillende variaties wordt uitgevoerd.
Tjokar	Cokar. Set van kommetjes en potjes om het sirihblad, de pinang en andere ingrediënten in te bewaren. Wordt gebruikt bij het sirih kauwen. Andere naam voor de tjokar is de tempat sirih.
Tulehu	Islamitisch dorp aan de oostkust van het eiland Ambon op de Molukken.
Upu Latu	Ceremoniële titel. Letterlijk: vader en vorst.
Woonoorden	Kampen waar Molukse families werden gehuisvest na aankomst in Nederland in 1951, 90 in totaal. Vanaf 1960 werden de woonoorden successievelijk opgeheven en afgebroken.

ONS

COLOFON

De semipermanente tentoonstelling
ONS LAND - Dekolonisatie, generaties,
verhalen is geopend op 4 februari 2022.

Opdrachtgever
**Indisch Herinneringscentrum i.s.m.
Moluks Historisch Museum verenigd in
Stichting Tentoonstellingen Sophiahof**

Stuurgroep
**Yvonne van Genugten, Riemer Knoop,
Lydia Sahetapy Engel, Alexander Scholtes,
Henry Timisela**

Projectleiding
TiMe Amsterdam

Inhoudelijke ontwikkeling en onderzoek
**Indisch Herinneringscentrum, Moluks
Historisch Museum, Huib Akihary,
Jill Bakker, Jurriaan Koning,
Margaret Leidelmeijer, Wim Manuhutu**

Met dank aan

**Familie Bernardus, familie Birney, familie Keasberry, familie Jouwe, familie Van Liefland,
familie Manuhutu, familie The, familie Umarella, Remco Raben, Fridus Steijlen, Aboeprijadi
Santoso, Linawati Sidarto, Hasti Tarekat, Joss Wibisono**

Bruiklenen en beeldmateriaal

**Bovengenoemde families; Indisch Herinneringscentrum; Moluks Historisch Museum; ANP;
Chinese-Indonesian Heritage Center; Eddo Hartmann; Imperial War Museum, Londen;
Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis; R. Kleering van Beerenbergh; Koninklijk
Instituut voor Taal-, Land-, en Volkenkunde; Mariniersmuseum; Maritiem Museum;
Moesson; Museon; Nationaal Archief; Nationaal Museum van Wereldculturen; National
Archives and Record Administration, Washington; Nederlands Instituut voor Militaire
Historie; Rijksmuseum; Stichting Tong Tong Fair; Sem Usmany/Stichting Rhythm of Maluku;
Wikimedia Commons**

Concept, ruimtelijk en grafisch ontwerp
Kossmanndejong

Productie
Kloosterboer decor

Lichtontwerp
Heinz Loopstra Light Design

AV en Interactives
Shosho

Tekstproductie
Koen Caris

Voice-over
Francesca Pichel

Uitvoering
Kloosterboer, Erkamp Reclame

Uitvoering tekstboekje
**so mine design (DTP)
Taalcentrum-VU (vertaling)
Erkamp Reclame (drukwerk)**

LAND

Wij hebben geprobeerd alle rechthebbenden van het beeldmateriaal te achterhalen. Dit is mogelijk niet in alle gevallen gelukt. Voor zover personen auteursrechtelijke aanspraken menen te hebben, kunnen zij contact opnemen met Museum Sophiahof.

Voor een uitgebreid colofon zie www.museumsophiahof.nl

Uitgave:
Museum Sophiahof
Sophialaan 10
2514 JR Den Haag

De tentoonstelling is mogelijk gemaakt met steun van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Op enkele plaatsen in de tentoonstelling komt u een kleurig patroon op donkere ondergrond tegen. Het is ook op de omslag van dit boekje te zien en is speciaal voor deze tentoonstelling ontwikkeld door Remco Swart van Kossmanndejong. De basis vormde bestaande weefsels uit Indonesië en Nederland plus een DNA-patroon die zijn samengevoegd.

LAND

1850

1900

1910

1920

1930

1940

1950

1960

1970

1980

1990

2000

2020

www.museumsophiahof.nl